

Magdalena Zdaniewicz*

PROJEKT „ŻYCIE LUBUSZAN. WSPÓŁCZESNOŚĆ I PERSPEKTYWY”

Uniwersytet Zielonogórski w współpracy z Urzędem Marszałkowskim Województwa Lubuskiego w ramach umowy partnerskiej od 19 lipca 2011 roku realizował projekt: „Życie Lubuszan. Współczesność i perspektywy”. Projekt był realizowany w ramach Priorytetu VII-Promocja integracji społecznej i obejmował działania (7.2) związane z przeciwdziałaniem wykluczeniu społecznemu i wzmocnieniu sektora ekonomii społecznej. Poddziałanie 7.2.1. Aktywizacja zawodowa i społeczna osób zagrożonych wykluczeniem społecznym. Była to wspólna inicjatywa samorządu i Uniwersytetu Zielonogórskiego. Umowę rozpoczynającą współpracę podpisali wicemarszałek Maciej Szykuła i profesor doktor habilitowany JM Rektor UZ Czesław Osękowski. Liderem projektu był Urząd Marszałkowski Województwa Lubuskiego, Departament Infrastruktury Społecznej. Natomiast partnerem, a zarazem odpowiedzialnym za metodologiczne i merytoryczne przygotowanie projektu oraz jego przeprowadzenie był Uniwersytet Zielonogórski. Badania obejmowały swoim zasięgiem teren województwa lubuskiego i realizowały je dwa zespoły badawcze. Pierwszy zespół badawczy, którym kierował profesor Zdzisław Wołk, kierownik Katedry Pedagogiki Społecznej (w składzie: dr Halina Borcz, dr Elżbieta Lipowicz, dr Anna Korlak-Łukasiewicz, dr Magdalena Zdaniewicz, dr Ireneusz Nijaki, dr Marcin Szumigraj) – zajmował się badaniem dorosłych mieszkańców województwa lubuskiego. Natomiast zespół drugi, którym kierowała profesor Grażyna Miłkowska, kierownik Katedry Opieki, Terapii i Profilaktyki Społecznej (w składzie: dr Marzanna Farnicka, dr Elżbieta Turska, dr Maria Fudali, dr Marzena Sendyk, dr Lidia Wawryk, dr Jolanta Lipińska-Lokś) – badała nastolatków (14 i 15 latkowie) oraz dyrekcje szkół i pedagogów szkolnych w województwie lubuskim.

Idea projektu powstała 2010 roku, czyli w Europejskim Roku Walki z Ubóstwem i Wykluczeniem Społecznym w gronie pracowników Urzędu Marszałkowskiego i Uniwersytetu Zielonogórskiego. Twórcami pomysłu byli mgr Beata Kiecana (dyrektor Departamentu Infrastruktury Społecznej),

*Magdalena Zdaniewicz – doktor, adiunkt w Katedrze Pedagogiki Społecznej Uniwersytetu Zielonogórskiego.

koordynator projektu mgr Małgorzata Jaskulska, a ze strony uczelni Profesor UZ dr hab. Grażyna Miłkowska, Profesor UZ dr hab. Zdzisław Wołk oraz dr Halina Borczyńska i dr Elżbieta Lipowicz.

Projekt zakładał szczegółową analizę zjawiska wykluczenia społecznego, a także potencjalnych zagrożeń w wymiarze jednostkowym i grupowym z uwzględnieniem jego podstawowych uwarunkowań. Celem projektu było:

- określenie sytuacji społeczeństwa województwa lubuskiego pod kątem stanu i zagrożenia wykluczeniem społecznym szczególnie dzieci i młodzieży, osób starszych, bezrobotnych, ubogich oraz ich rodzin; określenie, które grupy społeczne doświadczają wykluczenia bądź odczuwają zagrożenie nim;
- określenie potencjału tkwiącego w zasobach społecznych województwa lubuskiego, umożliwiającego przeciwstawienie się mieszkańcom zagrożeniu marginalizacją i wykluczeniem społecznym;
- wskazanie indywidualnych uwarunkowań prowadzących do wykluczenia społecznego i marginalizacji mieszkańców województwa lubuskiego i ich rodzin, a także dzieci i młodzieży;
- określenie tendencji w ochronie dzieci i młodzieży przed wykluczeniem społecznym.

W podjętych przez pracowników UZ badaniach poszukiwano odpowiedzi na następujące problemy badawcze:

1. Co stanowi zasoby mieszkańców województwa lubuskiego, umożliwiające godne życie i obronę przed wykluczeniem społecznym?
2. W czym mieszkańcy województwa lubuskiego dostrzegają dotyczące ich zagrożenia prowadzące do wykluczenia społecznego oraz jakie wiążą z tym uwarunkowania?
3. Z jakimi zjawiskami wykluczenia społecznego zmagają się mieszkańcy województwa lubuskiego i w jaki sposób rozwiązują związane z tym problemy?
4. Jaka jest skala, przejawy oraz przyczyny zagrożenia marginalizacją wśród dzieci i młodzieży województwa lubuskiego?
5. Jakie działania są podejmowane w celu ochrony dzieci i młodzieży przed wykluczeniem społecznym?

6. Czy i w jaki sposób młodzi mieszkańcy województwa uczestniczą w przeciwdziałaniu własnej marginalizacji i wykluczeniu społecznemu? (Miłkowska, Wołk 2012, s. 12).

Praca nad projektem obejmowała szereg działań, których koordynacji podjęła się Prof. UZ dr hab. Bogumiła Burda oraz grupa sterująca, którą po stronie Lidera projektu stanowił zespół w składzie:

- Beata Kiecana – Zastępca Dyrektora Departamentu Infrastruktury Społecznej,
- Renata Mach – kierownik Wydziału Polityki Społecznej,
- Agnieszka Domalewska – główny specjalista,
- Małgorzata Kontowicz – inspektor.

Natomiast zespół partnera projektu w grupie sterującej stanowili:

- dr hab. Grażyna Miłkowska, prof. UZ – kierownik Katedry Opieki, Terapii i Profilaktyki Społecznej,
- dr hab. Zdzisław Wołk, prof. UZ – kierownik Katedry Pedagogiki Społecznej,
- dr Elżbieta Lipowicz – adiunkt w Katedrze Pedagogiki Społecznej,
- dr Marzena Sendyk – adiunkt w Katedrze Opieki, Terapii i Profilaktyki Społecznej.

Praca zespołów badawczych skupiona była nad opracowaniem założeń badawczych, odpowiadających przyjętym w Projekcie celom, przeprowadzeniu szkoleń ankietatorów, koordynacji badań terenowych, merytorycznym opracowaniu uzyskanych wyników badań, udziale w seminariach i konferencjach związanych z Projektem.

Praca nad projektem przebiegała wieloetapowo. Pierwszy etap pracy obu zespołów badawczych rozpoczął się od przedstawienia na konferencji 3.10.2011 roku idei projektu „Życie Lubuszan. Współczesność i perspektywy”. Kolejny etap prac polegał na opracowaniu założeń metodologicznych i stworzeniu narzędzi badawczych. Praca poszczególnych opiekunów modułów polegała również na stworzeniu, przeszkoleniu i koordynacji pracy zespołów ankietatorów prowadzących badania terenowe w sześciu powiatach województwa lubuskiego (tj.: powiat strzelecko-drezdenecki, gorzowski, krośnieński, świebodziński, miasto Gorzów i miasto Zielona Góra). Zespół I i II

w pierwszym etapie pracy koncentrował swoją uwagę na badaniach o charakterze ilościowym. W związku z tym każdy z zespołów miał za zadanie przebadać 2508 osób (zespół I – osoby dorosłe, zespół II – młodzież gimnazjalną). Dorośli mieszkańcy województwa wylosowani zostali z list adresowych, natomiast uczniowie w wyniku losowania ze zbioru klas. Dla każdego z wymienionych powiatów została wyliczona próba badawcza, pozwalająca na uzyskanie rezultatów z błędem nie większym niż 4%. Przy doborze próby uwzględniono strukturę podziału według płci, odpowiednio do cech populacji dorosłych mieszkańców województwa lubuskiego powyżej 18. r.ż., jak również cech populacji młodzieży. Przyjęcie takiej samej wielkości próby dla osób dorosłych, jak i dla uczniów dało łączną liczbę 5016 badanych objętych badaniami sondażowymi. Wyniki badań ilościowych ujęto w publikacji „Lubuszenie 2012 diagnoza stanu”. Szczegółowy zakres prac zespołów w I i II etapie badań prezentuje się następująco:

Zespół pierwszy rozpoczął intensywną pracę terenową w styczniu 2012 roku. Badania ilościowe w zespole I realizowano dzięki pracy ankierów, przeprowadzających ankiety w sześciu wspomnianych powiatach. W każdym z powiatów w badaniach wzięło udział 418 wylosowanych mieszkańców. Praca poszczególnych opiekunów powiatów (tzw. modułowych) na tym etapie badań skupiała się na ścisłej współpracy z ankierami; rozwiązywaniu bieżących kłopotów związanych np. z nieaktualnym miejscem zamieszkania wylosowanych osób, kodowaniu oddanych ankiet i przekazaniu ich statystykowi. Dzięki tak udanej współpracy z ankierami uzyskano całą założoną próbę badawczą w postaci 2508 ankiet. Do końca lutego zamknięto etap badań o charakterze ilościowym, w ramach którego otrzymany materiał badawczy został opublikowany w postaci raportu pt. „Lubuszenie 2012 diagnoza stanu” pod redakcją naukową Grażyny Miłkowskiej i Zdzisława Wołka. Następnie praca zespołu koncentrowała się wokół drugiego etapu badań o charakterze jakościowym. Etap ten poprzedzono seminarium metodologicznym, które odbyło się 15.12.2011 r. w Muzeum Ziemi Lubuskiej i przeznaczone było dla osób, które zainteresowane były udziałem w przeprowadzeniu badań jakościowych (zarówno I, jak i II zespołu badawczego). Specjalnie na potrzeby szkolenia opracowana została publikacja „Przewodnik po badaniach”, której autorami są opiekunowie modułów, a redaktorami kierownicy obu zespołów. Drugi etap badań służył przeprowadzeniu wywiadów pogłębionych z 250 dorosłymi mieszkańcami województwa. Wywiady z dorosłymi Lubuszanami skupione były w obrębie takich zagadnień, jak: kapitał kulturowy mieszkańców województwa lubuskiego, czas wolny, sytuacja rodzinna, sytuacja rodzin po stracie, aktywność zawodowa, doświadczania dyskryminacji, sieć wsparcia. Efektem pracy zespołu profesora Zdzisława

Wołka w drugim etapie projektu jest publikacja: „Życie Lubuszan. Współczesność i perspektywy lubuskich rodzin”.

Zespół II zajmował się badaniem działalności szkół oraz młodzieży uczącej się. Do końca marca w całości zrealizował badania ankietowe w szkołach. W drugim etapie prace zespołu koncentrowały się na metodzie indywidualnych przypadków. Podobnie jak w zespole I, opracowanych zostało 250 wywiadów. Oprócz młodzieży w badaniach wzięło udział 170 dyrektorów szkół. Badania zespołu, którym kierowała Profesor Grażyna Miłkowska, koncentrowały się wokół takich zagadnień, jak: środowisko rodzinne osamotnionej młodzieży gimnazjalnej, sytuacja szkolna jako czynnik ryzyka marginalizacji lubuskich gimnazjalistów, rola dorosłych we wsparciu młodzieży gimnazjalnej, czynniki ryzyka i czynniki ochronne w zaburzeniach nastroju młodzieży gimnazjalnej, brak przynależności grupowej jako czynnik sprzyjający wykluczeniu społecznemu, profilaktyczne aspekty spędzania czasu wolnego lubuskich gimnazjalistów oraz media w życiu gimnazjalistów. Praca zespołu w drugim etapie podsumowana została w postaci monografii zatytułowanej: „Życie Lubuszan. Współczesność i perspektywy młodzieży”.

Obok wielu kwestii merytorycznych, związanych z badaniami o charakterze ilościowym i jakościowym, praca w obrębie projektu koncentrowała się również na stałym kontakcie i współpracy obu zespołów badawczych; kontroli pracy poszczególnych ankierów; kontakcie ze szkołami, pracy ze statystykiem, tworzeniu dokumentacji projektu oraz promocji projektu wśród studentów i mieszkańców województwa lubuskiego. W trakcie trwania projektu wielokrotnie prezentowano spoty telewizyjne dotyczące projektu, audycje radiowe i artykuły prasowe. Efekt prac obu zespołów podsumowany został na konferencji 20.06.2012 r. oraz 27.08.2012 r. na seminarium naukowym „Młodzież Lubuska 2012”. Wszystkie rezultaty projektu zostały opublikowane w postaci raportu z badań ilościowych zatytułowanego „Lubuszenie 2012 diagnoza stanu” pod redakcją naukową Grażyny Miłkowskiej i Zdzisława Wołka oraz dwóch tomów monografii: tom I „Życie Lubuszan. Współczesność i perspektywy lubuskich rodzin” oraz tom II „Życie Lubuszan. Współczesność i perspektywy młodzieży”. Oprócz wymienionych publikacji, w trakcie trwania projektu wydano: „Życie Lubuszan. Współczesność i perspektywy” – pracę zbiorową pod redakcją naukową Bogumiły Burdy oraz „Życie Lubuszan. Współczesność i perspektywy. Przewodnik po badaniach” – pracę zbiorową pod redakcją naukową Grażyny Miłkowskiej i Zdzisława Wołka.

Literatura

- MIŁKOWSKA G., (RED.) (2012), *Życie Lubuszan. Współczesność i perspektywy młodzieży*.
- MIŁKOWSKA G., WOŁK Z., (RED.) (2012), *Lubuszanie 2012 diagnoza stanu*.
- WOŁK Z., (RED.) (2012), *Życie Lubuszan. Współczesność i perspektywy lubuskich rodzin*.
- ZDANIEWICZ M. (2012), *Projekt Życie Lubuszan. Współczesność i perspektywy*, [w:] Uniwersytet Zielonogórski. Miesięcznik Społeczności Akademickiej, 4/5, maj, Zielona Góra.
- <http://www.polityka-spoleczna.lubuskie.pl/pl/Projekt-badawczy-Zycie-Lubuszan.-Wspolczesnosc-i-perspektywy>, pobrano 3.09.2012.